

ผลกระทบ

ของ การเปลี่ยนแปลง

ทาง การเมือง

ต่อธุรกิจ การท่องเที่ยว

*ศนัย มุสตา

6 เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าธุรกิจท่องเที่ยวเป็นรายได้ อันดับหนึ่งของหลาย ๆ ประเทศ เช่น สเปน จนทำให้สภาพเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ดีเยี่ยม ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันถึงแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ไม่อาจกล่าวได้ว่าดีเยี่ยม แต่ธุรกิจท่องเที่ยวก็นับเป็นธุรกิจที่นำรายได้เงินตราเข้าประเทศมหาศาลเป็นอันดับหนึ่งตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2525 จนถึงปัจจุบัน** จากความสำคัญดังกล่าวมักมีการยกประเด็นต่าง ๆ มาศึกษาวิจัยกันถึงปัจจัย (FACTORS) ที่มีผลกระทบทำให้ธุรกิจด้านนี้พัฒนาขึ้นหรือเสื่อมลงไป เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ความสะดวกสบายตลอดจนความปลอดภัยในการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อม เป็นต้น แต่จะไม่มีใครได้ศึกษาหรือกล่าวถึง ผลกระทบบางอย่าง

ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับทุกระบบในสังคมออกมาอย่างชัดเจน ผลกระทบดังกล่าวก็คือ “การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง” บทความนี้จึงเป็นความพยายามครั้งแรกของผู้เขียนที่พยายามอธิบายถึง “ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อธุรกิจท่องเที่ยวในภาพกว้างๆ”

การเปลี่ยนแปลง (CHANGE) หมายถึงการผ่านจากสภาวะ หนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่ง ซึ่งสภาวะใหม่นี้เมื่อเปรียบเทียบกับสภาวะเดิมแล้วมีความแตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นธรรมชาติ กล่าวคือสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมมีการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะสิ่งมีชีวิต และเนื่องจากสังคมมนุษย์ประกอบขึ้นจากหลายชีวิต ธรรมชาติของสังคมจึงได้แก่ การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม

*หัวหน้าหมวดวิชาหลักการปกครอง ภาควิชาพื้นฐานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2525 ทำรายได้ 23,879 ล้านบาท, ปีพ.ศ. 2526 เพิ่มขึ้นเป็น 25,050 ล้านบาท, ปีพ.ศ. 2527 เพิ่มขึ้นเป็น 27,317 ล้านบาท, ปีพ.ศ. 2531 ประมาณ 8 หมื่นล้านบาท และมากกว่า 1 แสนล้านบาทในปี 2532

ธรรม เศรษฐกิจ หรือการเมือง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (POLITICAL CHANGE) เป็นปรากฏการณ์ที่บังเกิดขึ้นตลอดเวลา นับตั้งแต่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นชุมชน ซึ่งมีกฎระเบียบที่ใช้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ความสนใจศึกษา มักเน้นหนักไปที่การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และมักจะกล่าวถึง “การพัฒนา” (DEVELOPMENT) และ “ความทันสมัย” (MODERNIZATION) ควบคู่กันไป ด้วย จนบางครั้งเกือบจะแยกกันไม่ออกว่า ทั้งสองความหมายนี้แตกต่างกันอย่างไร อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงเรื่องการพัฒนา นั้นมักหมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่มีการกำหนดไว้ชัดเจน ส่วนความทันสมัยนั้นบ่งบอกอยู่ในตัวแล้วว่าจะต้องมีการดำรงอยู่ของความไม่ทันสมัย หรืออาจจะเรียกว่า ลักษณะดั้งเดิม (TRADITION) ที่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้นจะมีผลกระทบต่อลักษณะดั้งเดิมนั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะขจัดลักษณะดั้งเดิมให้หมดสิ้นไปได้¹

ในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นอกจากจะกล่าวถึง ความทันสมัย และการพัฒนาแล้ว ยังได้มีการกล่าวถึงอยู่บ่อย ๆ ถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปของการรัฐประหาร (COUP D'ETAT) การปฏิรูป (REFORM) และการปฏิวัติ (REVOLUTION) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยผู้ทำการเปลี่ยนแปลงมีความตั้งใจ และวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด แตต่างกัน ในแง่ของ ความรวดเร็ว (SPEED) ขอบเขต (SCOPE) และทิศทาง (DIRECTION) เช่นการปฏิวัติเป็นการเปลี่ยนแปลงทางคุณค่า โครงสร้างทางสังคม สถาบันทางการเมือง นโยบายรัฐบาล และภาวะผู้นำทางสังคม-การเมือง

ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วทั่วด้าน และรุนแรง ในขณะที่การปฏิรูปหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีขอบเขตจำกัด ไม่รวดเร็วมากนัก และไม่รุนแรง เป็นต้น

จากความหมายและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองข้างต้น คงจะเป็นข้อยืนยันได้ในเบื้องต้นแล้วว่า มนุษย์ในฐานะเป็นสัตว์การเมือง (POLITICAL ANIMAL) ตามที่ปราชญ์ซึ่งถือได้ว่าเป็นบิดาของวิชารัฐศาสตร์ คือ อริสโตเติล (ARISTOTLE) ได้อธิบายไว้ว่า มนุษย์ต้องการชีวิตที่สมบูรณ์ ดังนั้นโดยธรรมชาติ และสัญชาตญาณเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในรัฐ และทำกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การสรรหาผู้ปกครองเพื่อจะทำให้รัฐนั้นสมบูรณ์ขึ้นตามความต้องการในครั้งแรก LEO STRAUSS จึงชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้งหลายทั้งปวง จึงมีลักษณะที่มุ่งเข้าหาความรู้ที่ว่า สิ่งที่ดีนั้นคืออะไร (KNOWLEDGE OF THE GOOD) เช่น ชีวิตที่ดี (THE GOOD LIFE) สังคมที่ดี (THE GOOD SOCIETY) เป็นต้น²

ชีวิตที่ดีและสังคมที่ดี เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ชีวิตที่ดีจะต้องเป็นชีวิตที่ได้รับการสนองตอบทั้งทางด้านร่างกาย คือ บัณฑิต 4 ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย และทางด้านจิตใจ คือ ความรัก ความอบอุ่น ความพอใจ เป็นต้น ส่วนสังคมที่ดีจะต้องไม่มีความวุ่นวาย สับสน และที่สำคัญคือ ต้องเป็นสังคมที่ให้ความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของหลาย ๆ ชีวิตที่อยู่ในสังคมนั้นได้

เพื่อชีวิตที่ดีและสังคมที่ดีเมื่อมองจากด้านนี้ธุรกิจท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญที่สนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ เพื่อชีวิตที่ดีโดยเฉพาะทางด้านจิตใจ และดูเหมือนว่าทุกคนต่างยอมรับแล้วว่าเป็น

¹ชโยนันต์ สมุทวนิช การเมือง กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์ 2523, หน้า 22-25.

²LEO STRAUSS, WHAT IS POLITICAL PHILOSOPHY ILLINOIS : THE FREE PRESS 1959, p. 10. อ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์ และชโยนันต์ สมุทวนิช, ความคิดทางการเมือง และสังคมไทย กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2523, หน้า 2

สิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตในสภาพสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน ที่มีการแข่งขันและมีการพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้นการที่มนุษย์ผู้ใดก็ตาม ที่มีความต้องการที่จะสนองตอบทางด้านนี้ของจิตใจ จึงต้องมีความมั่นใจอย่างมากถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในสถานที่หรือรัฐที่จะเข้าไปท่องเที่ยว นอกจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้มีการพัฒนา และมีความทันสมัยในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจ นักรัฐศาสตร์ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์เพื่อชีวิต และสังคมที่ติดกล่าวและชี้ให้เห็นว่า ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสมัยใหม่นั้นมักจะเกิดสภาวะไร้เสถียรภาพทางการเมืองเสมอ ข้อสรุปนี้แสดงว่าประเทศที่ยากจนและล้าหลังที่สุดมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมน้อยที่สุดนั้นมักจะไม่สามารถกับความยุ่งยากุ่นวายทางการเมือง แต่ประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจนั้นต้องเผชิญกับความรุนแรง และความวุ่นวายไร้เสถียรภาพทางการเมืองมากที่สุด³ ผลของการศึกษาอย่างนี้จะชี้ให้เห็นได้ว่า ความวุ่นวายทางการเมือง ความวุ่นวายทางการเมืองเป็นสภาพที่มีผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจท่องเที่ยว โดยเฉพาะจำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นเงื่อนไขหลักที่สำคัญที่สุดของธุรกิจท่องเที่ยว เพราะในสภาพที่นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สินก็จะพยายามหลีกเลี่ยงจากสภาพนั้นให้มากที่สุด ตัวอย่างเช่นการเกิดการนองเลือดที่จัตุรัสเทียนอันเหมินของประเทศจีน ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวของประเทศจีนตกต่ำจนถึงขีดสุด เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมที่สูงขึ้น และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว ได้มีผลทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมืองอีกด้วย ในประการแรกการขยายตัวของชุมชนที่กลายเป็นเมืองใหญ่ (URBANIZATION) มีการรู้หนังสือเพิ่ม ศึกษาเพิ่ม ทำให้มนุษย์เกิดความปรารถนาและความคาดหวัง ซึ่งระบบการเมืองของสังคมที่กำลังพัฒนาหลายแห่งไม่สามารถสนองตอบได้ เนื่องจากขาดสถาบันทางการเมืองที่แข็งแกร่งไว้รองรับ MANCUR OLSON ยังตอกย้ำให้เห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันรวดเร็วมีผลทำให้เกิดพลังทำลายเสถียรภาพทางการเมืองหลายประการ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนั้นรวดเร็วเกินความสามารถของระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังทั้งหลายได้⁴ เมื่อนำมาพิจารณาในเรื่องของผลกระทบในธุรกิจท่องเที่ยวจะเห็นได้ชัดขึ้น โดยเฉพาะของประเทศไทย การขยายตัวเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้หลายเมืองกลายเป็นเมืองใหญ่ มีการก่อสร้างโรงแรม คอนโดมิเนียม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นที่ระยอง ชลบุรี เพชรบุรี ภูเก็ต เชียงราย เป็นต้น ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมหรือมีแผนงานที่รองรับได้ทันกับการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะเป็นพลังที่น่ากลัวพลังหนึ่งที่จะทำลายเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการกระจายรายได้ซึ่งไม่เป็นธรรมจนทำให้เกิดช่องว่าง (GAP) ระหว่างคนจน คนรวยอย่างมากมาย จนทำให้คนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลของการพัฒนานี้อย่างไม่เป็นธรรม และออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมขึ้น ซึ่งจะทำให้เสถียรภาพทางการเมืองของ

³RUBERT EMERSON FROM EMPIRE TO NATION CAMBRIDGE, MASS : HARVARD UNIVERSITY 1960 CHAPTER 5 : AND, SAMUEL P. HUNTINGTON POLITICAL ORDER IN CHANGING SOCIETIES NEW HAVEN : YALE UNIVERSITY 1968 CHAPTER 1 P. 14. อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง, หน้า 42.

⁴MANCUR OLSON, JR. "RAPID GROWTH AS A DESTABILIZING FORCE" JOURNAL OF ECONOMIC HISTORY 23 (DECEMBER 1963), อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

รัฐบาลวุ่นวายได้

การพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจึงต้องมีความสามารถอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกทางการเมืองการบริหารในระบบการเมืองที่มีอยู่ เพื่อป้องกันมิให้ปัญหาเหล่านี้ลุกลามกลายเป็นความไม่พึงพอใจทางการเมือง และความขัดแย้งทางการเมือง และถ้าหากรุนแรงจนกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขั้นรุนแรง เช่น รัฐประหาร และปฏิวัติแล้ว จะทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวทรุดโทรมและตกต่ำอย่างมหาศาล กล่าวคือ ถ้าหากเสถียรภาพทางการเมืองมั่นคง ธุรกิจท่องเที่ยวก็มีโอกาสพัฒนาได้สูง แต่สิ่งที่ต้องระมัดระวังก็คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจากธุรกิจท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วจนไม่ได้เตรียมระบบและกลไกทางการเมืองไว้รองรับอย่างเพียงพอ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรงและมีผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยวโดยตรงเช่นกัน

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มุ่งถึงเรื่อง “การพัฒนา” และ “ความทันสมัย” โดยให้มนุษย์มีชีวิตที่ดี และสังคมที่ดีในรัฐ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา แต่ในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมืองดังกล่าว มักจะมีความวุ่นวายจนเกิดภาวะไร้

เสถียรภาพทางการเมือง เช่น เกิดการปฏิวัติ รัฐประหาร เพราะสภาพสังคม และเศรษฐกิจที่พัฒนา และเพิ่มอย่างรวดเร็ว จนระบบและกลไกทางการเมืองไม่สามารถสนองตอบ หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนในรัฐสนองตอบต่อความต้องการของตนได้เต็มที่ และถ้าหากเกิดสภาพอย่างนี้ขึ้น จะมีผลกระทบโดยตรงต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจเข้าท่องเที่ยวทันที คือ ตราบใดที่นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว นักท่องเที่ยวก็จะหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงจากสภาพนั้นทันที

อย่างไรก็ตาม บทความนี้เป็นเพียงความพยายามครั้งแรกของผู้เขียน ที่พยายามนำเสนอถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อธุรกิจท่องเที่ยวในภาพกว้าง ๆ เพราะข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลและเวลา แต่ด้วยความหวังที่ให้ทุกคนโดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านการเมืองและธุรกิจท่องเที่ยว ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งมีอยู่อย่างสม่ำเสมอในทุกกระบวนการเมือง ไม่ว่าทางลบหรือบวกนั้นได้ช่วยกันพัฒนา และสร้างสรรค์ทั้งสองด้านไปพร้อม ๆ กัน เพราะต่างมีผลกระทบต่อกันตลอดเวลาดังที่กล่าวแล้ว เพียงเท่านั้นความพยายามครั้งแรกของผู้เขียนก็คงไม่สูญเปล่า □■

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงาน 10 ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วิศดอร์เพาเวอร์ 2522.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 25 ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ 2530.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานประจำปี 2530. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ 2531.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง. กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์ 2531.

สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ 2523.

อมร รักชาติสัตย์. ประชาธิปไตยหลายรส. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2532.

Munck, Ronaldo. Politics and Dependence in the third World the Case of Latin America. London : Zed Book Ltd. 1984.